

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Dicesimumsecundum de co[n]te[m]ptu [e]t inobedientia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum I

Cap. XXII

sanctorum qui verendam postponentes.
virtutibus insudarunt. Nam Heb. xj.
Fide Moyses grandis factus negavit
se esse filium filie Pharaonis. voluit enim
magis affligi cum populo dei quam tempo-
ralis patri habere locum. Susanna
magis voluit mori turpiter quam puri-
tatem maritali perdere. Daniele. xij.
Ite Act. v. Habebat apostolus gaudere a con-
spectu concilii quam digni habitum sunt con-
tumeliam pro nomine Iesu pati. Tertio
ponderandum est quod malum et stultum sit di-
mittere opera bona ex verenda. Nam
tales faciunt sicut viri qui propter larratum ca-
niscum castrum non defenderet. sicut
equus qui truncum ymbrosium formi-
daret. Et sicut videtes recti et sani irri-
sionem cecorum curuorum leprosum et iudi-
cia eorum falsa curare non debent. pro nihilo
enim irrisiones curare sunt talium.
Quo pro Iust. xxvj. dicit. Terrebis
eos sonitus folij volantis. Quarto valde
considerare erubescens quam in sum-
ro sustinebant bona facere erubescen-
tes Iac. ix. Qui me erubuerit meos
sermones. Quinto sexto et septimo
valet considerare tres radices verenda-
die male illas extirpare. Prima ra-
dis est amor placendi mundo. Secunda.
Desines timere si sperare desieris. Idem
Rodericus felix es si non turba deridet
te. Matth. v. Beati estis cum maledixe-
rint vobis homines. Secunda. elogatio dei
ab anima quod si pater esset multum diceret quod
illud peccatum. Si ambulauero in medio vni-
brum mortis. non timebo mala. quam tu
mecum es domine. aliter timeret. Figu-
ra huius est in Petro qui christum sequens
alonge ter negavit ex timore et verenda-
dia. Tertia causa est auditas honoris
transitorij quam cum a falsis attribuit facillime
perdit et apud neminem vniuersaliter
honor habet. Si inquit apostolus homini-
bus placerem Christi seruus non es-
sem Galat. j.

Capitulum. xxij.

Quia igitur superbiecium causas
inobedientiam et preceptorum trans-
gressionem atque contemptum. Id-
circo decimo septimo tria principaliter
de hominibus prout sunt videnda. Primo
quibus ex precepto sit obediendum. Se-
cundo quod sit contemptus. et quoniam mortale
peccatum. Tertio de obedientia. quando
sit mortale peccatum. Quartum ad primum
dubitat. An subditus teneat prelatum
suis in omnibus obedire. Respondet Thom.
secunda. ij. q. ciiij. ar. v. Obediens mouet
ad imperium precipietis quodam necessi-
tate iusticie. potest autem contingere ex duo-
bus quod subditus non teneatur superiorum
suo in omnibus obedire. Uno modo
propter preceptum maioris. ut dicitur
Rom. xij. super illud. Qui potestati resis-
tit dei ordinationi resistit. Qui resistit
ipsi sibi damnationem acquirit. Vbi glo.
Aug. Si quid iusserit imperator. nunc
quid faciendum est si contra preceptum sube-
at. Rursum si quid ipse preceptum sube-
at et aliud imperator. nunquam dubitat
illo contempto isti est seruendum. Ergo
si aliud imperator aliud deus subeat. Il-
lo contempto obtemperandum est deo.
Ray. addit. si tamen dubitat subditus
vtrum id quod precipit sit contra deum vel non
debet obedire. nisi est tale quod in quo
nullo modo est excusabilis ignorantia.
puta contra articulum fidei. precepta
vel prohibitiones vel generale statu-
tum ecclesie. Nihil bonum sine quo potest
esse salus debet dimittere interdum.
propter bonum obedire. Alio modo
dicit Tho. Non teneat in seruo suo
superior obedire. si et aliquid precipiat in
quo ei non subdit. Dicit enim Seneca. iij.
libro de beneficiis. Errat si quis estimat
seruitutem in totum hominem descendere. pro
eius melior excepta est. corpora obnoxia
sunt et ascripta dominis. mens quod est sui iuris
Et ideo in his que pertinent ad interiores

motū voluntatis. hō nō tenet homini
obedire. s; in his q̄ exteri⁹ corp⁹ sunt
agēda. In quib⁹ tñ fm ea q̄ ad naturā
corp⁹s p̄tinet. hō homi obedire nō te-
net s; soli deo. qz oēs hoies nā sunt pa-
res. puta in his q̄ p̄tinet ad corp⁹s su-
stantiationez z plis generationē. Dñ
nō tenent nec serui dñs. nec filij parē-
tib⁹ obedire de m̄fimonio cōtrahēdo
vel yginitate suanda. aut aliquo alto
hmōi. s; in his q̄ p̄tinet ad dispensatio-
nem vel dispositionē actuū z rerū hu-
manay tenet subdit⁹ suo supiori obe-
dire fm rōnem supioritatis. Sic mī-
les duci exercitus in his q̄ p̄tinet ad
bellū. seruis dño in his q̄ p̄tinet ad
seruilia opa exequenda. filij p̄i in his
que p̄tinet ad disciplinā vitēz curā do-
mesticā. z sic de alijs. Pricus i sūma
addit. Latci nō tenent p̄latis ecclesia-
sticis obedire nisi in his ad quoz ob-
seruantia se in baptismo obligauerūt
sczvt teneārverā fidē cū opibus quib⁹
abrenūciauerūt diabolo z oib⁹ pom-
pis eius. Clerici aut tenent eis obedi-
re in his q̄ p̄tinet ad officiu⁹ clericale.
C Dubitat sc̄o. Dyz religiosus tene-
atur in oibus plato suo obedire. Rñ.
fm Tho. vbi. s. Et Petz de thar. su-
per. ij. dis. vltz. qz triplex ē obedientia.
Prima sufficiens ad salutē seu necessi-
tatē qua. s. obedit q̄s in his ad q̄ obli-
gat. Obligat autē religiosus z ad illa
solū obedire tenet que possunt ad re-
gularem cōseruationē p̄tinere. vt sunt
promissa. z illa sine quib⁹ religionis
professio nō seruari. vt mutua obse-
quiaz officia z hmōi. Et in his plato
suo obedire est necessitatis. Secūda
est obedientia p̄fecta. que obedit in. oi-
bus licitis. s; illa nō est necessitatis s̄o
Ber. li. de dispen. z p̄cep. dicit. Sub-
ditus nec citra p̄missa est inhibēdus.
nec vltra p̄missum cogēdus per leges
obedire. Tertia obedientia est indilicere

ita que in illicitis obediret. **D**ubitat
tertio. virū religiosus teneat o obedire
prelato suo o in his q̄ sunt p̄ra regulā.
Rñ. fm De. de thar. in quodlib. Co-
rum q̄ religioso a plato suo insungūt
tria sunt genera. Quedaz sunt fm re-
gulā. vt ea q̄ in regula p̄tinent. z ea q̄
ad illorū debitā obseruatiā expediūt
vel requirunt. In his nō ē dubiū qm
abbati p̄cipiēti teneat monach⁹ obe-
dire. nisi excuset rōnabili impedimē-
to. Alia sunt p̄ter regulā. vt q̄ nec ibi
cōtinent. nec ad illa expediunt vel or-
dinant. vt leuare felticā. Et de his est
vertez cōior opinio qz in leuiorib⁹ q̄
sit regula tenet obedire. s; nō in ḡnio-
ribus. Que aut oino p̄ter regulā sūt.
in his nō tenet obedire. qz nō tenetur
nisi quantū se obligauit sua p̄fessioe.
perfecta tñ obedientia ē in his obedire
Alia sunt p̄ra regulā vt quoz opposi-
ta ibi p̄cipiunt vltz p̄hibent. De his di-
stinguēdū ē. qz quedā sunt in quibus
prelat⁹ p̄t disp̄sare. Quedā in quib⁹
nō p̄t. eo qz regula vel p̄stitutio p̄hi-
bet. Alit ergo certū ē religioso qz pla-
tus in tali casu in quo p̄cipit non p̄t
disp̄sare. z tūc nō debz obedire. Aut
certū est qz p̄t. z tūc dz obedire. Aut
dubiū est an possit. z tūc rōne dubij di-
co simplr qz tenet obedire. hec de De.
In dubijs em̄ obediēdo alteri pre-
sertim supiori quis multipliciter ex-
cusatur. Primo fm Ray. in summa.
Subditus qui mouet bellum domi-
no suo sibi mandante. Quē em̄ subdi-
tus pbabiliter dubitat. an dñs habe-
at iustū bellum. excusatur ibi subdit⁹
p̄pter bonū obedientie. lz forte peccet
dñs p̄ deū mala p̄cipiēdo. Pñ Aug.
li. 3. manicheū. Dir iust⁹ si forte s̄ re-
gesacrilego militer recte p̄t illo sube-
te militare vltz bellare. si quod sube-
te nō esse cōtra p̄ceptum dei certum est.
vel vtz sit certum nō est. itayz fortasse

rem faciat iniquitas imperadi. Inno-
centem aut militē ostendat ordo ser-
uendi. Sed intellige fm Guill. quā-
do dubitat miles an assint cōditōnes
requisite ad bellum iustum. videlicet
p̄sona. res. causa animusz autoritas.
Itē fm Hostien. intellige pbabiliter
dubitantē. qm̄ inq̄sunt quātuz poruit
z peritiores cōsuluit. z semp dubius
remanst. ne in cōsciētia sit affectator
ignorāte. Si in rebus dubijs homo
p̄ illuminatione sui laborare debet vt
docet Aug. li. lxxxiij. q̄stionū. Et ha-
bet dif. xxxvij. §. finali dicēs. Nō ois
ignorans immunis est a pena. ille em̄
ignorans pōt excusari a pena. qui qd
disceret nō inuenit. Illis aut ignosci b̄
nō poterit qui habētes a quo discerēt
operā non dederunt. Secundo excu-
sat dubiū aliquatiter in reddēdo debi-
tum in matrimonio in casu quo mu-
lier crederet primū virum defunctuz
z iam aliū duxit. z nunc audit primū
virū viuere. Naz vt Tho. dicit. q. lrali
sup. iij. dif. xxxviij. Si post secunduz
cōtractum oriat aliqua dubitatio d̄ vi-
ta potisviri ex aliqua causa q̄ certitu-
dinē facere possit. nec reddere dz. nec
exigere debitum. Si aut causa illa fa-
ciat probabilem dubitationē debet red-
dere. sed non exigere. Si aut sit lenis
suspectio pōt vtrūq̄ licite facere. quia
debet illam causaz potius obijcere q̄
fm hoc consciētiā formare. h̄ Tho.
Tertio excusat in dubio etiā vbi sup̄e-
rioris nō arcei mandatū. vt in scrupu-
losis z timoratis dictum est supra pri-
mo precepto de regula tertia peccati
mortalis. Itē iij. precepto de sacramē-
to eucharistie z de accedētibz cū re-
su peccati. Quarto excusant i dubijs
obediendo religiosi eo mō quo dictū
est nūc. iij. dubio. Quinto excusatur
quis possessor alicuius rei quā credi-
dit bona fide fuisse suam. eo q̄ habet

continuationē possessionis bona fide
iusto titulo. z rem prescriptibilem ibi
esse credidit. z sic p̄scriptionē habere
locū credit. licet s̄a incipiat ex aliquo
motuo dubitare an res sit sua. Dicit
em̄ Hostien. q̄ talis adhuc dicit h̄ie
bonā fidē z vtetur fructibus. z sic pre-
scribit. Debet tñ ab alijs inquirere ve-
ritatē. vt sic ad eā pueniat. z illa pbat
p̄ iura canōica z ciuilia. Itē dic̄ Bern.
in glo. extra de p̄scripti sup. c. qm̄ oē.
Idē Inno. in glo. ibidē. **D**ubitatur
quarto. quomō in dubijs quis sibi re-
ctam consciētiā debeat formare. Re-
spondet fm Johānē de tābacro. li. d̄
cōsolatione theologie. xliij. c. viij. In
dubijs inq̄ bonoz viroz vita alijs vi-
uendi debet eē regula. Est igit respici-
endum ad facta bonoz viroz z discre-
torū. Et si plures tales vel vt in pluri-
bus casu tali eis occurrēt sic vel sic se
h̄ie inuenires aut estimatiōe tua iudic-
cares. tunc z tu similē agere nō formi-
des. h̄ ille. Ad idē ē Cancel. parisiē.
de gersona tractatu de vita aie lectioe
sexta sic dicēs. Generale namq̄ docu-
mentū credere sc̄z facilius sapientū et
bonoz iudicio z cōtra eoz cōmunes
sentētiās non leuiter sibi met formare
scrupulos anxios z timidos. Falloz
si nō iubet sapiēs. Fili ne imitaris pru-
dentie tue. Et rursus. Noli trāsgredi
terminos quos posuerunt patres tui
hoc p̄cipue necessariū est apud reli-
giosos respectu superiorū suoz. h̄ etiā
apud ignaros diuinarū legū. hec ille
Idem dicit de iunioribus theologis
respectu sententie seniorū. in quibus
vita z doctrina in moribus bonis cō-
cordat. Et causam assignat. quia vir-
tus longe certius arte opatur. z tunc
nes passionibus obreuebrant. Prefa-
tis concordat Hierony. super illud
Proverb. iij. Ne imitaris prudentie
tue. Prudentie sue. inquit imitatur

quæ ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur patrum decretis proponit. **¶** Quo ad scdm principale d' ptemptu qd sit et qm mortale ptem. **Hñ. Cancel. de vita aie** lectione. v. vbi sic dicit. **Cōsului sum-** mā dñi **Alisidorenſis** vbi loquit de cōtemptu. et dicit q' ptemptus ē appclari rē min⁹ inſto. **Allo** mō est rē negligere et d' ea nō curare. vt dñi peccās h' circūſtāſ retrahētes h' eas nō curat aduertere. claudit q' oculuz qdāmō et vertit tergū ad eas. **Tertio** mō ē ira ſci rei tāq' vili et eā aſpernari. **Prīmū** est malū. scdm pelus. tertū pessimū. **Dicamus** q' q' in oi pctō etiāz veniali cōmittat ptemptus dei. **Primo** mō vere v' interpretatiue. **Secūds** cōtempt⁹ interuenire pōt tam in mortali q' solo veniali. **Tertio** cōtemptus circa deū precipientē. et erga flatū suū. in qntuz prelatuſ est nō videt vnq' fieri cū deliberatione completa absq' pctō mortali. et hoc vocat **pprie** cōtempt⁹. **Nihilomin⁹** aduertēduſ est diligēter. q' refert plurimū dicere aliqd fieri ex cōtemptu et aliqd esse cū ptemptu. **Sic** refert aliqd fieri ignoranter et aliqd ex ignorātia. **Dicit** q'ppe fieri ex ptemptu qm cōtemptus est principalis cā talis actiōis. sic q' illo nō existēte nō fieret actio. ita q's opatur ex ignorātia. qm illa nō existēte nullo mō fieret illud qd fit. **Prouenit** aut actus nōnunq' cū cōtemptu vere vel interpretatiue. nō tñ ex ptemptu. q' ptemptus nō est in cā. h' vel infirmitas. aut debilitas. aut ignorātia. aut affectio viciosa. aut libidinosa dñatur. **Sicut** peccat aliq's qñq' ignoranter. ita tñ q' nō minus opatur qd opat. si illud cōgseret. p'perea palam est ignorātia tñc nō eē cām agentē h' circūſtāre. **Quēadmodū** ptingit in subditis q' dicūt se scādālizari de factis suploz. q's tñ ab actionib⁹ malis nō cōpesceret scādāli cessatio et platoz

vita bona. h' ita sibi blandiant. et sup alios querunt excusatiōes in peccatis. **¶** Ex his oib⁹ nō videt regula generalis posse sumi de distinctione int' mortale et veniale penes hoc qd est esse v' nō esse ex ptemptu. qm si capiat cōtemptus pmo mō. nō ē necesse oēm actū factū ex ptemptu eē mortale. dñi scz deus aut platus appreciat min⁹ inſto. solum venialit' et ex cōtemptu talis mentis aliq's. aut ocioso locat v' lente resistit p'mis motib⁹. **Sic** ex sebo cōtemptu pnt euenire qñs nō ita leuiter et frequēter. **Deniq'** actus q' p'ouenit deliberate deliberatione p'p'ia ex tertio ptemptu. vt mihi videt. est sp mortalis. **H** fit em qñ peccās attēdit ad precipientē et ad pceptū ei⁹ licitū. siue deus sit siue platus. et p'pter vllp'ētionē et aſpernationē precipientis sūq' pcepti assurgit effrenate ad actū talē faciendum vel omittendū. **Allo** qm nō facturus vel nō omitturus. **Hoc** p'prie est agere ex cōtemptu tanq' si dicat. vt alii qui. **Ego** in despectū vestri. et q' sic precipitis agā oppositū. **hec Cancel. parisiensis** de gerso. **Ad idē** ē **Tho.** vi. s. p. ccepto. j. de supbia. **Satis** etiā p'cordare videt **Dumbert⁹** sup li. p'stitutionū vbi addit q' maioritas et minoritas cōtemptus insurgit ex mult'. **Aliqñ** ex magitudine rei cōtepte. aliqñ ex numero cōteptoz. aliqñ ex cōtēnentis magis debita subiectione. aliquando ex actus. ntenſione. aliquādo ex frequētia. aliquādo ex obstinatione. aliquādo ex cōtēnentis modicitate. **Est** autem differētia inter negligētiam et cōtemptum fm beati **Bern.** quia negligētia est languor inertie. sed contemptus est tumor supbie. **¶** Quo ad tertium principale qle sit pctm iobediētia **Hñdet** **Plric⁹** li. vi. tractatu. iij. **In-** obediētia exhibita plato nō est fm se mortale pctm nisi sit cōtra pceptū ei⁹

quia ipse prelati sō mandatu tēpe-
rar. qz non vult subditū p qualibet le-
ni causa exponere discrimini morta-
lis peccati. Diximus autē fm se. quia
ex animo nō obedientis simplici mā-
dato pōt hoc fieri mortale peccatū. scilz
cū hoc facit ex tali contemptu aucto-
ritatis flati qz intēdit ei nō obedire
etiā si pcepterit id qd mandat.

Sequitur secundum preceptum.

Capitulum I.

Preceptum
secundū est. Non assu-
mes nomen dei tui in-
vanum. Nō em̄ habe-
bit deus infontem. q̄ assumpserit no-
men eius frustra. Circa qd ponent
quinqz capitula. Primū est de intelle-
ctu verborū huius pcepti in generali.
z de iuramēto licito. Alia vero erunt
de modis hoc pceptum transgredien-
ti. **Primum** ad p̄mum notandū fm
Tho. scda. ij. q. cxij. Et fm Alexand.
de hal. in suo. ij. dis. xxxvij. qz non est
intelligendū hoc pceptum solum de
hoc nomine deus. qz illud nō sit inua-
num assumendū. sed est intelligendū
de omni nomine per qd rōnali menti
deus innotescit sicut sunt illa noia cre-
ator. redemptor. gubernator mundi z
similia. Nō em̄ differt p qdcunqz no-
men dei piuratum cōmittat. Nominibz
quisippe dei debetur reuerētia ex
parte rei significate que ē vna. nō autē
ex pte vocū. Nō dicit in singulari. Nō
assumes nomē dei tui inuanū. **Se-
cūdo** notandū qz ibi nō prohibet ois
assumptio diuini nominis. quia illa po-
test multis modis benefici. vt in ora-
tionibus. dei laudibz z bñdictionibus
ecclesie. ac exorcismis. z in sermonibz
Nec prohibet hic ois iuratio p nomen
dei. qz illa pōt etiā mltis modis bene-
fici. S3 hic p̄p̄te prohibet vana assum-

ptio diuini nominis. que fieri potest
vana fm Tho. vbi prius dupl̄r. P̄no
modo fm seipsam. s. qz non habet fir-
mamentū veritatis. vt qñ qd falsuz iu-
rat que iuratio ē hic. phibita. z p̄ncip̄s
liter ē piurū z peccatū mortale. vt dicit.
Et hoc volūt glose. j. Exod. xx. super
hoc pcepto. que dicit. Nō assumes. s.
iurādo p nihilo. Scda Deut. v. Nō
assumes scz iurādo p re q̄ non ē. Se-
cūdo dicitur assumptio diuini nominis
vana ex pte iurantis. vt qñ qd iurat ve-
rum z tñ ex lenitate sine iudicio dis-
cretionis. z tūc licet nō sit semp peccatū
mortale. ē tñ semp peccatū z disponit ad
lapsū z piurū. Tertio notandum qz
dei nomē valde honorifice ē tractādū
ppter causas recitatas p̄mo pcepto
circa finē in tertio pcepto p̄ticulari.
Et qñ aliter sit. q̄nter peccare p̄tingit.
Addit autē huc sicut z p̄mo pcepto
pena. Nō qz ad ea ad q̄ hoies p̄ni sūt.
pene tāqz medicine addende sunt fm
pbm. iij. Etb. Ad idolatriā autē p̄oni
fuerunt iudei. qz inter vel circa idola-
tras degebant. Ex lingue etiā lubrici-
tate homines p̄oni sunt piurare. Nō
dicit. Non em̄ habebit de⁹ infontem
qui assumpserit nomē eius frustra.
Dubitat p̄mo an licitū sit iurare. **D**
ñ. Tho. scda. ij. q. lxxxix. Et fm ali-
os doctores cōlter sup. iij. dis. xxxix.
Iuramentū fm se nō ē malū. sed pōt
esse licitū z honestū. Patet p̄ Deut.
.vj. Dñm deū tuū timebis z p nomen
eius iurabis. Itē ap̄ls iurauit in epi-
stolis suis. ij. Cor. j. Ego deū testē in-
uoco in aiam meā. Ro. j. Testis ē mi-
hi de⁹ cui seruo. Secūdo ad idē est
Aug⁹. li. j. mēdaciū. z i fmone dñi in
mōte z i fmōe de⁹ b̄is apli. Tertio p̄
ex bono origine iuramenti z sine. In-
troductū em̄ est ex vera fide q̄ credunt
hoies h̄e infallibilē veritatē deū z vni-
uersalē oim cognitionē z p̄uisionē.